

մենամանդ թե՛ նոր տիպի լին տուրաք
խառն եւ յատկին պատմութեան
երկրորդ հատորին, գուցէ երրորդ
չորրորդին ալ. ահա կը բացուի աւ-
ջեւդ ուրիշ նոր եւ աւելի յատա-
ռող երեւութեան տեսարան մ'ալ, քա-
ղաքակրթութեանդ նոր ապացոյց,
որ ազգային կոչումն եւ կարող-
ւթիւն հոգեւոր, ուստի այլիկ մնաց
թիւն ըրէ՛ առէ՛ն մէկ պարագայի
հանդամանոց, հոն լարուած որդայի
ներուն, բացում կը բացուին սո-
ցիալիզմի, որոնց հզօրքը վերա-
պէս անդիպեց գալու հասնելու պար-
զային կեդեցեցին, եւ Ստոււա՛մ մար-
դ յաւիտեան եւ անեղանդի կեդե-
ջի կրնար մէջը գլորելու բոլոր Ստ-
ուա՛մարեալ եպիսկոպոսաց պար-
թ. վարդապետաց ժողովքը. վասն
որ այս յօդուածն կնքելէ առաջ
պարտք կը համարուի յիշեցնելու բո-
լոր հասարակութեան, որ զգուշ
նան, աշուրնին տասը բանան, չի
խաբուին, եթէ վստահութեամբ
վիճակակից ըլլալով, եւ ազգային
պատմութեան մէջ պլոց նման յա-
տեանական անուի նախատմանց եւ ո-
նորդութեան ժառանգեղ չեն ուզե-
լապազայ գարս :

իրաւ ակործանակի եւ ընտրութեան վրայ վեճ չըլլար, որստուաւոր կամ անպատիւ անուն մը ընտրելով կամ չընտրելով մարդուս արգիւտ կամ քէն եւ յօժարութենէն կախումն ունի եւ ըստ այսմ կան նաեւ հիմնական աստեան ալ անխելք Հերոստորատոսէն րու օրինակէն նախանձաւոր հետեւողներ, որ ձախող ընտրողութեամբ եւ թիւք ակործանական ուղեւոր երկու վրայ յիշատակմը ձգել, գիշերանց ելլաւ գնաց կրակ ձգեց, եւ պրելով իրիկը դարձուց իրիեստի հրաշակաւ ուցց Արտիսեայ գից նուիրական մէջ, եանք որ աշխարհայի եօթը հրաշայեւ եաց մէկն էր: Եւ այսպէս՝ այս պահեղ պատմութիւնը ասանով՝ եւ չարասէր մարդուն ունունք, Ը. 35 ասելի եւ դժպէտի յիշատակ, որ անյիշատակ մութացութենէն ալ թշուառ եւ չարագոյն է: Շիրակը գուրցենք, մեծապէս կը յրաշխեք նման օրինակ անմով մի՛ ալ ի զեական վրայ, որ իր դժուարին գործոց պատճառաւ միայն կուղէ յիշուիլ ազգային պատմութեան մէջ. ինչ վատ եւ անպիտան ակործակ. ինչ դժբաղդ եւ անպատասխանի վիճակ Սյուն, մերդէյեալ ազգի եւ ընկերութեան անչահ անձինք, դէշ անուր ժառանգեցին պատմութեան մէջ, բայց անոնց ամմին մէկը մեկ մեկ օգուտ կամ չահ գիտած էին իրենց գործոց մէջ, իսկ տա քաղաքականութեան ցաւազին թէաորոնին մէջ զլխաւոր դերը խաղապողին համար երբէք օգուտ կամ անճշտական ճանրիտ փառաց ալ տեղ չի տեսնուիր, այլ գուրտուող ինքն ինքն առակ նշուական կացույցներ եւ կը կացուցանեն ներկայ եւ ապագայ ուրբնոց առջեւ, ըստ որում իր բռնած ընթացքէն եւ ինչ բաժ քաղաքականութենէն չիկայ եւ չերեւիր ընառ ոչ ընական եւ ոչ բարոյական օգուտ կամ պատիւ մը, ոչ Հռոմէյի անուանին համար, որ իր եւ չունին կորսնցուց մեծպարզ արժանաշատութիւն, ազդեցութիւն եւ վստահութեան արժանի յարգն եւ մեծահարբը ներքնաց եւ արտաքնաց առջեւ, ոչ ալ թերութեան կամ ազգին իրաւանց նկատմամբ չահ մը ունիլ ոչ ամօռնի, ոչ իրեն, ոչ քաղղ իոյ ալ համար երեւի, այլ բոլորովին եւ ըստ ամենայն գլխոց վստակար քաղաքականութիւն մը է:

11. Հռովմի անուան մահաբեր եւ
ժողովար :

Բ. Գաղղիայ աղբեղում թեման միջ-
րեւելյան տարածման մեծապէս խաղա-
նարար, Գաղղիա սպտու դիտմամբ եւ
նպատակաւ ասիական մեծագուժոր
դիւրանից եւ աղբու պաշտպանութեան
միջոցները դործողքերու զոհողութեան
ներ ըրած եւ ցապոր ընկու վրայ է-
րայց փոշ եւ ստեղծող տեղը :

Գ. իսկ Յաննենտն տերութեան
Համար ալ ամենէն փառավար, եւ
փառնող ա որ եւ տնոր ներքին անդ որ
բութեան եւ իրաւ անց Հափաւակ, եւ
անգորտախտի եւ անգորտ արտնալ ի
աւելի եւ պտածաւ. միջանոր թեան
օտորաց իր Հաւատարիմ Հպատակաց
ներքին փարցութեան մէջ :

Դ. ինդ հանուր արդ ին նկատմամբ
այ փաստկար է, իբր ոչնչացուցիչ
բոլոր փորեմի եւ հսկան իրաւանց,
եւ յատնեց աւոր եւ սպառնայ ից տնոր
աղաքայ աղղ ոյլին գոյտ թեան եւ յա-
րստեւ պահպանութեան համար :

Ի՛նչ հոյն խոհ անձնական պատուի
եւ իրաւանց ալ մեծապէս դպչող եւ ա-
նիրութիւն է, եւ հստաճ ալ ժողովին ալ
ստպալոյ մնայորոշեան համար ան-
չահ եւ անպիտան է Մեկ խօսքով, որ
կողմը դառնաս, որ կողմը քննես,
յայտնի եւ անձխտելի կը տեսնուի
որ դժայնի քաղաքականութեան կը-
րձակցի եւ ազգայնութեան եւ ամեն
բանի համար վնասակար եւ խիտ վը-
նասակար ըլլար: Ուստի ըստ ամ-
մեն մասանց մերժելի, հերքելի եւ
պժգալի սեպուելու եւ ամենայն կեր-
պով խողջելու արժ անի քաղաքականու-
թիւն մը է, որ ինչ բանի չի դար,
բայց իժէ նոյն քաղաքականութեան
հետեւողին եւ հեղինակին համար
վնաս եւ անպիտան եւ նորատունց ա-
նուն մը թողլու ազգայնի եւ բնդհա-
նուր պատմութեան մէջ:

Այսչափ վնասակար քաղաքակա-
նութեան մը բուն ներքին պատճառը
էւ վախճանը մանրամասն բացատրել
չենք ուզեր, ինչ ընթերցողը ինք-
նին դուշակեն, եւ խմանան :

20 June 1869.

'h . 4 . 709 / 111

* * *

Բան յաղագհաւ արարչաւնայ Աղագային ժողովոյ Կա-
մուտիկէ Հայոց 'ի Կ . Պօլէս .

326 Նումէրօ Բուզնամէտէն պատըյէ վի
խորհում :

Երբ որդի՝ ասացի ի վերոյ պաշտպան
կադ վաղեմի ազգային ծխոց եւ կանո-
նաց. յայտնի է ամենեցուն զի ի համ-
բառնալ ամբ աստուածը տեր հայրա-
պետին մեծին Ներսիսի յաթոռ կա-
թողիկոսութեան ոչ եւս յաւելին հայ-
րապետից ազգ իս առեւտր զճեռակա-
րութիւնն ի յունաց վնէն. ցոյցն է ուս-
տի յոյժ սնանդ ի ն միտել կրկին զհին-
սաւանդ ազգային սովորութիւնս (բա-
պատել հրամանն զի կարող լիցին ձեռ-
նադրել եպիսկոպոստնք Հայոց) ։ Ար-
դարեւ չէ այս սխալ իլ ի հաւատոյս . . .
։ Այլ զհնացեալ գովել ի սովորու-
թիւնն ի գործ արկնալ, ոչ Աստուած,
ոչ հրահրատի, ոչ ծանօթ կրատապէս ար-
դ իսկ Ներսիսի սուրբաւոր ինչ ասեմն ի վե-
րայ ճշմարտութեանս ։ Եւ զի մեզ
պիտայ եթի, օտար ազգք կաթողիկ-
եացց առ բնկալեալ իցին զսովորու-
թիւնն, ի րաքանչիւր ազգ կարող է
պաշտպան լինել ի վերայ իսրոյն իրա-
ւանց մինչեւ ցիսկոսն, եւ կարծեմ
ի չընդունել զայն (կարծեմ) Այդիս
ազատ է, եւ չարն ոք եպիսկոպոս,
չի գիտելով զիսն եթի ոչ տանտիսս
ի հաւատոյ ի չընդունել զայն ։

Զորրորդ սովորութեանն ի տունս

բնակելոյ քահանայից Հայաստանեայց
գրեթէ յաւարց անտէր մեծի Ներսիսի
երկրորդ լուսարարէն ապօրին խոտմո
սրկում , եւ ի ժամանակ Գ . եւ Ստե
տածապատիւ կաթողիկոսաց մերոյ
եւոք , շինութեան բարձրութեամբ փա
ռորէից եւ վանատանոց փառն զդէր
ել , գրեց բարդ ասկարթխան իմէկ կա
թողիկէ երեցունք միտնոց սանցն բնու
կեային ի վառն , եւ ոչ ի տառն աշ
խարհակամայ , որ անտէր զորքան զան
տեղութիւն ի վեր տոճեմ ի գլորտ մն
ալքըրկոնց , գլառն հարկաւ հարք ժո
ղակոն խորհէլ զարժանն ի շինութիւն
եկեղեցւոյ :

Ի հինգերորդը՝ հայեցեալ ի բա-
րեկարգութեան ժողովոյն մարմն է վե-
րածել եւ զիսման սրբոյ ժողովոյն հի-
կից զոր բնկայան ամենայն ազգ ու գ-
ղափառ քրիստոնէից որ է « զի մի
պատմաւ ինչ պատճառաւ եւ Կոկիս-
պատմաւ », բաժնաւոր եւ ոտրկաւ
գտնէր անցանկոյնն յայլ վիճակ, ինչպե-
հալ ի բաղի զեկեղեցիս ի քեանց » :
Իցե թէ զտանկոյնն երբեք ի ժամանո-
կին ի մեծ դատուց եկեղեցականաց եւ
երկիցանց, իսկ զործողք ընդ դէմ սրբա-
ղան կանոնին ընդունու թեամբ հա-
զեւոր իշխանաց, քննութեան պէտք
են եւ իշայ թոյ թեան :

վիշեցորդը հայեցեալ 'ի դասակարգում թխն նիկիական Ու. Ժողովոյն դարձեալ որ է «միայն երեքին համբաւաւ որ քաղաքայ եպիսկոպոսոսն քալսինքն» Հոռոյնայ, Ալեքսանդրոյ, եւ Աստիւքայ ունիցին զիշխանութիւն 'ի վերայ մատակարարայ եպիսկոպոս իմ եւ զյոյժման կարգաւ զբոյս թխն առնողսն 'ի հոյն եւ որ պէտայ որ զբեա թէ բռնութեամբ իմն տալ իշխել եւ հնազանդեցուցանել յոչ կամայ զղործմել զոչ խառնական Բերտաոսի զբռնաւոր որ եւ իյն 'ի ներքոյ իշխանութեան եպիսկոպոսայ եւ Առաջնորդայ, իբրեւ օրինաւոր քուէտրկա թխան ըսաւ կանոնի եկեղեցւոյ ինտրոսկ հոլաւայ հպատակը, բայց զինչ պատշ 'ի բարեկարգութեան, պտուղ զառն մեղայ, մեծամեծ բաւբառանայ, գայթակիւթեանց, հայհոյ թխանց, անիժից, անարդութեանց Աստուածայն օրինայ եւ եկեղեցական օրինայ եւ պատու իրանայ, մարտ կրօնաւիտութեանց, եւ բաւլում ժամանակօք զրկեալ յԱստուածայնոյ մնալ արտաքոյ գրան եկեղեցւոյ, եւեւ 'ի մեռանին զուրկ 'ի հոգեւորայ : Եթէ զոն կանոնը խատու զոյնք յաւատարմակ առ 'ի կորուստեկ զբարստական զին տրեան Բիւրատոն, եւ կանոնը դատնորդոյնք յեկեղեցի Աստուծոյ առ 'ի մանեկ զարգարտ 'ի բնբան աննք արամեւտականայ տաւա կարծաղողսն եղանակօք իարհութեանք բարի . . . եւ եթէ ոչ թնոյննեցեն զգիրս :

Բառ դրա՞մ հոգեւոր հաքսնու-
թիւնն ըստ կանոնի սրբոյ եկեղեցւոյ
պարտ է աղքատութեամբ լինել ընդ-
փեսային իւրո՞ւմ, եթէ չոչ կանոնայ չը
համարեցայ լինել օրինաւոր ։ Ի՞նչ դժու-
ւորեալեցայ մեծաւորութիւն եւս ոչ
կարէն իջաւճեորդ ոք ըսեալ թեւեւ
ընդ առնելի տայ առնել ժողովրդոյ ի
լինել բանաւոր պատնաւաց ։

Եթե՛նե՛ս որք՝ գ որք՝ Աղջ պին՝ մ ռ
զախ՝ ի խա՛նք՝ մողմա՛լ ոչ, վա՛նա
հա՛րք, Աճա՛լնորք՝, և. սրտա՛տակո՛ն
երկո՛ւնք՝ մողմա՛լ պիտո՛յ են գա՛ննի՛
ի՛նա՛ր լա՛ս վաղե՛մի մողմո՛ւ խ՛նա՛ն. որ
դե՛ս և. յընդհա՛նու՛ր՝ մողմա՛ն մողմա՛մ
գա՛ննի՛ն՝ նո՛րք լա՛ս հրա՛մե՛նի՛ հայրո՛ւ
պիտո՛յ են խ՛նդ ոչ պաղջ լա՛ս սր՛տա՛նա՛ն
վաղե՛լ յարգա՛թե՛ան՝ մե՛ծանո՛յ, և. ոչ
մա՛նա՛ն որ խ՛նդ բա՛նո՛ք՝ Զի՛ տա՛լ են,

Եւ սիրող ազդի իւրեանց, եւ վասն
սիրոյ ապդ իւր այնչափ անհանգիստ վազ
առախա որք, եւ վասն սիրոյ սիրելեացն
զոհել եւ զանձինս սիրունց ամայն զառ
լառառանք. որք երբեմն ընդ դարս
դ արս զիտացին քաջ հանգիստեալ ի
սէր Հայրենեաց :

Երանիկէ աշխարհ զայստիկ ամե-
նայն ու հախառ ախտաբոր թեան հոգ-
ւոյ (տոնեղոյ) այլ գիւտն ճշմարտա թեան
եւ սոտ զու թեան խոցն եւ պարա-
զ ալիկ զ ի մի բնոյ խոտար միտայն լոյ-
րարադո թեան Սէ հատարանին :

1869 Jan-Jun 45

ի յսու երաւկանն ելիւ լիկեաց .

ՀԱՎԱՏՈՒՄԱԹՔ ՄԻԻԹԷՆԼՎԻՅԷ

Ֆրանսուսյն չէ խնկել լեզրու տեղ-
լեկեթիւ, Պառլը ալ խնկն մոռը օլան
իշխիքաւոր իւրտակ Մըսըր հաղ-
բէկէթի թաղաքնաւան իրգա իմտիք,
սը իշին բէտէն լեզուաւոր լծ օլուտու-
լէրինի, վէ Ֆրանսուս դապիւնէ թուու
իւրտակի միւ չարկէլ, չին լեռտակի
դէրկնէ, չիւ քիւմէ լի Մըրիկյտիւն
իշխիքաւոր սըր լեզէկրափ դապուլ
խաճէկնիւն Բաթիւր ցաղէ թաղ լուա-
տիդ իմիւշ տիւ :

— Մասնորոտե՛ն, կէլէն պիւր թէ
լէկրա՞նք մէտք լինէ Նեղոսըն, Սպանիա
վիւրքաւորեալսն ժէնէրալ Սէռ-անն վէ
Մարէշալ Բըրնմ, Սըաննա ինչ Բօր
թուղալը պիւրլէնարակնք իւղղէ, Բը
նիւրիւր զաւր լըղընք Բօրթիւղալ զքա
րանն վրակնք Նիյնկ թէլման տըրքոս, Մա
նարիւթան վէ Սիթիթրա կիսիւր։

[illegible]

Բաբելոն աստիճանին է կվելանք
պելլուտ, ֆիլսոփ խոհեղ լույս, Երվանք օրնա
արդյունառան, պոետառան պելլոյն աստիճա
ռան քիմիանին բառն շէնքիւնին խա
րիճանին, քոյ մոմոսարդին քոմանառանք
լի լիարափրնառան լիէնքիւն օրնառան
սուր :

— Կէլենն սալը կիսկիւ բռնախառն
կէլեն էօփուդէր ինձկողտպըն գարշը
պընտա վագը իսկէլէ, չըպտըրլըպ,
հէր Խառըլ խէ, պուշըրտան պիւրի
խույթնըպ իրը գօրուպ գապըշ, վէ օլ
արա պէր առտալն գափասըր ալըր
ճա Խարապտըրընտն, Եարալանն
տէր հալ Խաղընտա պուլունն էղա-
ճա իւն.քընալընտ կէօլիւրկալիպ,
ըղըլմ կէլեն թէտալիսինէ պագըլ-
մըյ տըր :

— Շագրի Մանուկուն թուժու-
մասը խնայեպինուէն տօլայը ետըպա:

